

Балджи Марина Дмитрівна,
*професор, д.е.н., професор кафедри економіки, права та управління бізнесом
Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна*

ЗАГРОЗИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РІЗНИХ РІВНІВ УПРАВЛІННЯ

***Ключові слова:** сталий розвиток, загрози сталого розвитку, соціо-еколого-економічна система, управління, Одеська область.*

***Keywords:** sustainable development, threats to sustainable development, socio-ecological-economic system, management, Odessa region.*

В наш час виникає необхідність виділення соціо-еколого-економічної системи, прерогативу в якій становить людина. В запропонованій системі на першому місці стоїть соціальна складова, оскільки саме людству необхідно задуматись – як будуть функціонувати екологічна та економічна системи при активному антропогенному втручанні і що доречно здійснити позитивного в цьому напрямку. Отже, вся відповідальність за існування трьох систем полягає саме на людину та, поряд з цим, найбільш чутливою виступає, безпосередньо, соціальна система, наступна за вразливістю – екологічна й остання – економічна [1, с. 203].

Як показує світова практика, зміцнення економічного потенціалу і забезпечення національної безпеки – це гарантія незалежності держави, одна з головних умов ефективною життєдіяльності суспільства, його стабільності, здатності до сталого розвитку.

Загрози інтересам сталого розвитку розглядаються як потенційні і реальні дестабілізуючі сталий розвиток впливи, що породжуються певними явищами, процесами (умовами і факторами) або їх сукупністю. Практичні кроки щодо забезпечення національної безпеки сталого розвитку соціо-еколого-економічних систем припускають чітке визначення сучасних загроз, які створюють безпосередню небезпеку внутрішнім і зовнішнім інтересам країни.

В Законі «Про основи національної безпеки України» наведено перелік загроз, що можуть виникнути при недостатності функціонування тієї чи іншої сфери діяльності [2, Ст. 351]. Для перспективного розвитку регіонів саме врахування можливих загроз; недооцінювання певних факторів, пов'язаних з розвитком економіки, науково-технологічній діяльності, спроможні привести до недолугих наслідків й формування хибних уявлень про позитиви в суспільній, економічній та екологічній царинах. Тому на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування має бути сформована ланка, спрямована на захист регіону й забезпечення економічної безпеки, орієнтованої на принципи сталого розвитку. Провідним завдання діяльності органів влади є подолання соціально-економічних диспропорцій на рівні регіону.

До соціо-еколого-економічних систем відносяться структурні елементи різного рівня – міждержавного і національного (макрорівень), регіонального (мезорівень), локального (макрорівень).

Автори цього дослідження приймали участь у розробці стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020, а також міста Чорноморськ до 2025 року [3; 4].

На прикладі Одеської області – найбільшої за площею та найрізноманітнішою за національним складом в країні – проведено дослідження щодо аналізу інноваційної діяльності та прогнозування розвитку до 2020 року при наявності потенціалу, станом на 2016 рік.

Прогнозування соціально-економічного розвитку Одеської області до 2020 року здійснено за допомогою макромоделі загальної економічної рівноваги «Альфа», яка дозволяє поєднати функції сукупного попиту та пропозиції, використовуючи вихідні статистичні дані за період 2014-2016 рр. [5, с. 70].

Для розрахунку прогнозування інвестицій (I_t) обрано формулу, запропоновану науковцями [6, с. 120]:

$$I_t = \eta_t + \pi_t E_t, \quad (1)$$

де E_t – експорт товарів і послуг;

η_t та π_t – показники.

На основі проведених розрахунків зібрані прогнозні показники інерційного сценарію розвитку, результат обробки яких подано на рисунку 1.

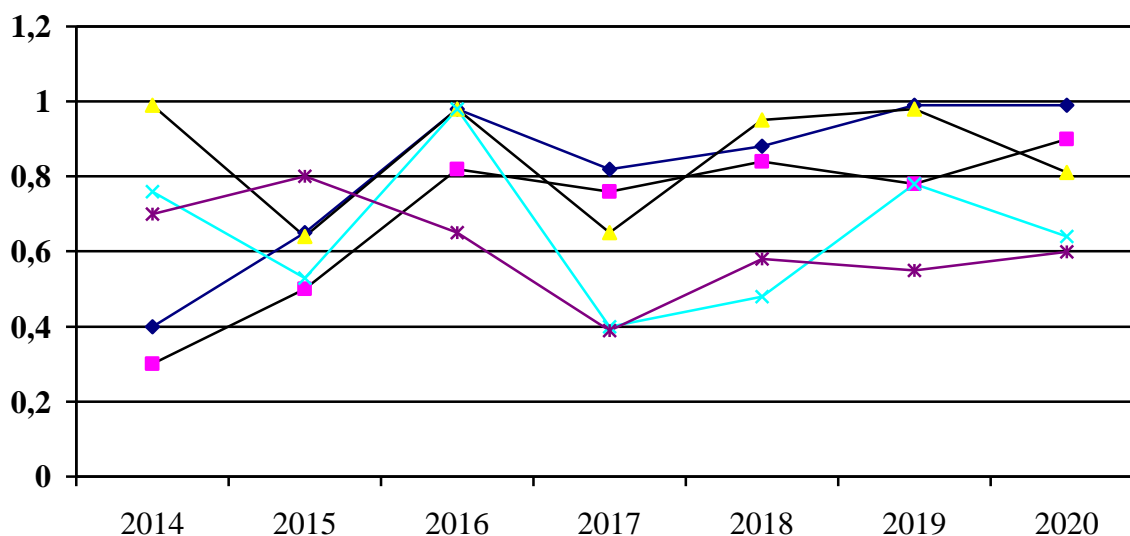

Рис. 1. Прогноз інерційного сценарію розвитку Одеського регіону
Джерело: побудовано авторами на основі власних розрахунків

За результатами проведення дослідження та побудови інерційного сценарію розвитку в Одеській області доведена стабільність соціально-економічного розвитку при наявних умовах та ресурсному потенціалі. Але обрані показники характеризують область в цілому, не враховуючи недоліки чи переваги в діяльності окремих районів. Тому перспективами подальших досліджень можуть бути напрацювання щодо підбору показників для розробки

прогнозів і порівняння соціально-економічного розвитку на рівні районів чи територіальних громад.

В якості узагальнюючого індикатору економічної (інвестиційної) безпеки регіону (I) обрана наступна формула [7, с. 229]:

$$I = \frac{V}{G} 100\% , \quad (2)$$

де V – обсяг валових інвестицій, що надходять в економіки регіону;
 G – ВРП за відповідний період.

Розрахований узагальнюючий індикатор для Одеської області визначно за даними 2014-2017 рр.. і подано на рисунку 2.

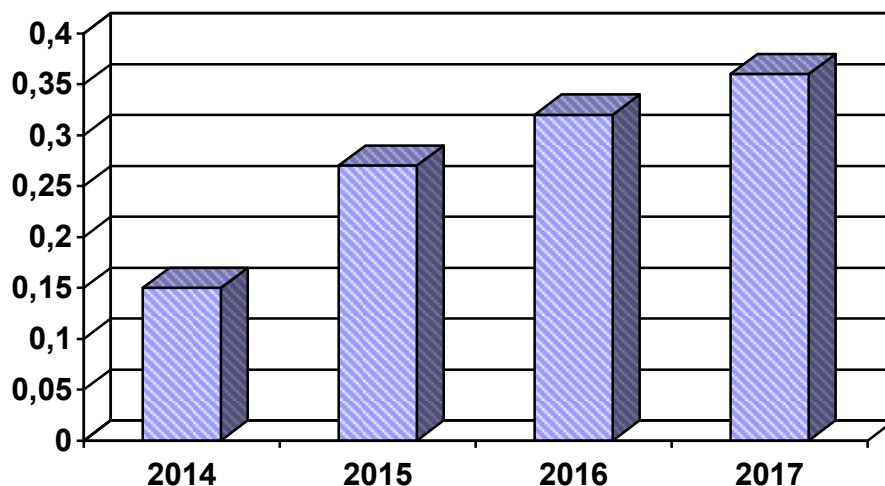

Рис. 2. Динаміка узагальнюючого індикатору економічної (інвестиційної) безпеки Одеського регіону

Джерело: побудовано авторами на основі власних розрахунків.

Таким чином, проведені дослідження свідчать, що в Одеській області існують всі переваги для покращення економічної безпеки, при умові стабільності в економіці [8].

Прогнозування соціально-економічного розвитку Одеської області до 2020 р. проведено за допомогою регіональної моделі загальної економічної рівноваги, запропонованої А.І. Сухоруковим та Ю.М. Харазішвілі [7], а також використано запропоновану модель економіко-екологічної оцінки регіону [5]. Результати розрахунків подані на рисунку 3.

Як бачимо, тенденція по деяким позиціям збігається, але представлення двох підходів у прогнозуванні не виключає один одного, а навпаки, з нашої точки зору, може бути доповненням чи вимагає формування комплексної моделі розвитку, яка на відміну від наявних, має базуватись на застосуванні комплексних чинників, що відображають поведінку користувачів, перспективи соціально-економічного розвитку територій, гармонізацію відносин природи і суспільства та орієнтовані на становлення економічної безпеки. Але побудова такої моделі та її апробація є перспективами подальших досліджень.

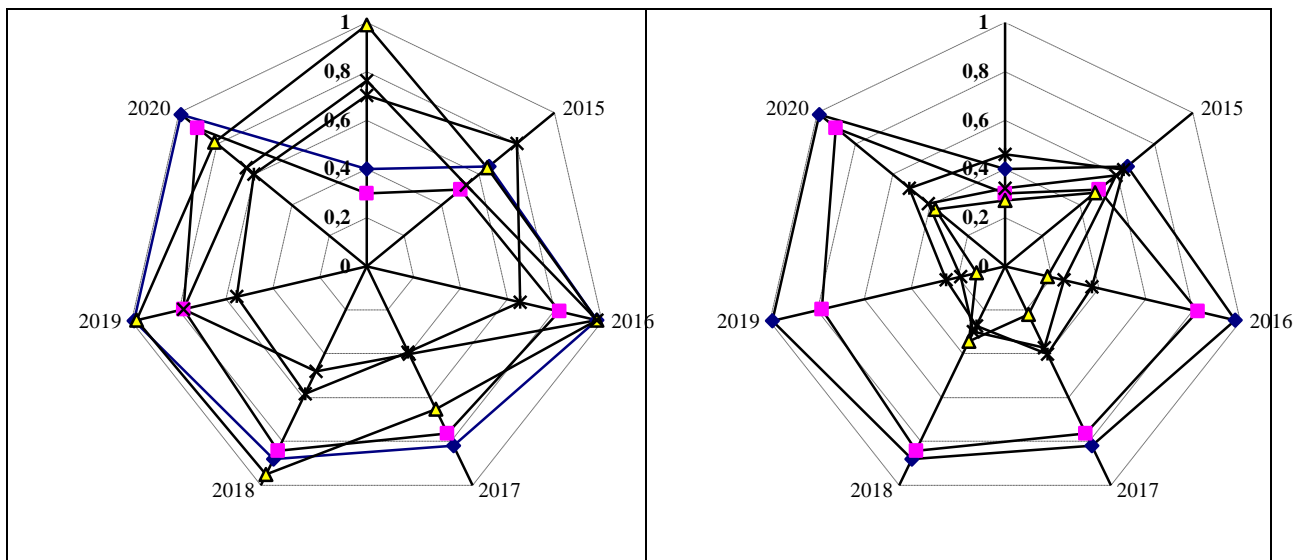

Рис. 3. Прогнозування соціально-економічного розвитку Одеської області до 2020 р.

Джерело: розраховано за даними [9].

Отже, з метою впровадження запропонованих методичних підходів щодо прогнозування використання ресурсного потенціалу має бути переглянуто цілі та інструменти регіональної економіки зі зміщенням акцентів у сфері природокористування з натиском на забезпечення екологічної безпеки при врахуванні ресурсних чинників в регіоні. Відповідні напрацювання можуть бути використані територіальними громадами, державними адміністраціями, та іншими суб'єктами господарювання, які використовують ресурсний потенціал.

Таким чином, проведений аналіз впровадження положень сталого розвитку та забезпечення економічної безпеки свідчить про необхідність нейтралізації існуючих слабких сторін та загроз. Для цього запропоновані заходи, які окреслені в можливостях, що дозволять підняти ступінь відповідальності ресурсокористувачів; впровадження управлінських рішень раціонального використання природних ресурсів й охорони довкілля; залучити процес забезпечення економічної безпеки суспільства на основі дослідження закордонного досвіду та запровадження інноваційних технологій. В результаті реалізації запропонованих заходів сильні сторони перекриють слабкі, можливості будуть ефективно використовуватися, а загрози нейтралізуються, що дозволить оптимізувати соціо-еколого-економічну складову сталого розвитку та реалізувати положення економічної безпеки.

Таким чином, система управління економічною безпекою регіону має включати наступні кроки:

- 1) створення регіонального інформаційно-аналітичного центру;
- 2) формування механізму управління економічною безпекою регіону;
- 3) формування цільових завдань, ранжируваних за рівнем першочерговості, складності, значимості.

Отже, управління економічною безпекою регіону має стати однією з основних функцій органів місцевої влади та територіальних громад з метою сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Управління функціонуванням та розвитком в регіональних соціо-економічних системах: монографія // Ковальов А.І. та ін. Харків, 2016. 244 с.
2. Про національну безпеку України: Закон від 21.06.2018 р. № 2469-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355> (дата звернення: 12.08.2019).
3. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року: монографія // М.І. Зверяков та ін. Одеса, 2012. 112 с.
4. Стратегічне планування збалансованого розвитку міста Чорноморськ до 2025 року: монографія // Ковальов А. І. та ін. Київ, 2018. 80 с.
5. Консалтингове забезпечення управлінських економіко-екологічних рішень на регіональному рівні: монографія // Ковальов А.І. та ін. Одеса, 2017. 190 с.
6. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения: избранные труды. Москва, 2002. 767 с.
7. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ, 2012. 368 с.
8. Балджи М.Д., Мрук М.М. Система забезпечення економічної безпеки на прикладі Одеського регіону // Економічні перспективи підприємництва в Україні: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 26-27 жовтня 2017 р., Ірпінь. Т.3. URL: http://fpk.in.ua/images/naukova-robota/Sekciya_6.pdf (дата звернення: 12.08.2019).
9. Головне управління статистики в Одеській області // Офіційний сайт URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.08.2019).